

ეპიტაფიური პოეზიის კულტურა ქართლში

Culture of epitaph poetry in Kartli

მაკვალა დავითაძე

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ახალციხე

Makvala Davitadze

Samtskhe-Javakheti State University
Georgia, Akhaltsikhe

ABSTRACT

Epitaphic poetry, an epitaph in general, has a long history and past. It originates from ancient Greece. In the fundamental dimension of human existence, Plato exudes courage, which man especially needs during such a higher act as death. Epitaph culture has proved acceptable to many peoples and countries of the world.

Ephraim Small, the greatest ecclesiastical figure, writer, translator, and philosopher of the eleventh century, explained that the epitaph was „a word inscribed on a tombstone.“ In the Christian writing of the narrative genre, there were three directions (faces): „life“, „meeting“ and „epitaph“. Ephraim’s brief commentary on the epitaph is attached to Gregory the Theologian’s „Epitaph to His Father Gregory of Andian, Bishop,“ and is written on Ashia.

In turn, the source of Ephraim is the tenth-century Byzantine commentator Basil Minus, a grammarian. The existence of the epitaph is ancient in Georgia, but it takes its form from the tenth to the eleventh century. The culture of the epitaph must be related to the tradition of laying a cut stone on the tomb.

An example of an original Georgian epitaph is the famous epitaph of David the Builder. Inscription of the tombstone of one of the members of the feudal house of the supporters, etc.

In Georgia, the epitaph took on a poetic form and became a poem. Georgian epitaph verse is similar to Mestviluri in size and rhythm.

The content is close to the funeral verse. The classification of epitaphs looks like this: small, poetic form, chronographic and dialogical epitaphs. In Georgia, we find mainly poetic, word-based epitaphs containing certain philosophical thoughts. Texts containing Christian-eschatological teachings are also noteworthy for the Georgian epitaph culture.

The epitaphs of „cemetery stones“ collected by Kubaneishvili, played a big role in the study of epitaphs which includes epitaphs in almost all parts of Georgia. In

Georgia, Kartli, as well as in other parts of Georgia, the epitaph culture has been well developed since ancient times.

This is confirmed by the epitaphs on almost all cemeteries in Kartli, both old and new. In Kartli, the epitaph poem is characterized by chamber and screen character. Although epitaphic poetry is somewhat „older“, it makes little progress. The mainline of Georgian epitaphs is to understand the essence of life and death, to be thankful to God, and to complain to the miserable world.

In Shida Kartli, in the occupied Samachablo today, there is the tomb of the young son of King Vakhtang VI, on which there is an epitaph. The existence of epitaphs is also confirmed in Samtavi, in the form of epitaphs of the Amilakhvars's ossuary, and Kvemo Kartli, Fitareti, on the Orbelishvili tombstones.

Epitaphs have cultural-ethnographic, as well as literary and historical value, the study of which sheds light on many controversial issues.

საკვანძო სიტყვები: ეპიტაფია, ეფრემ მცირე, ქართული ეპიტაფია ეპიტაფიების კლასიფიკაცია, პოეტური ფორმა ეპიტაფია, სოლ. ყუბანიშვილი, ქართლი.

Keywords: epitaph, Ephrem Small, Georgian epitaph Classification of epitaphs, poetic form epitaph, sol. Kubaneishvili, Kartli.

ადამიანის არსებობის ერთ-ერთ უმთავრეს განზომილებაში პლატონი გამოყოფს სიმამაცეს, რაც ადამიანს განსაკუთრებით სჭირდება ისეთი უმაღლესი აქტის დროს, როგორცაა სიკვდილი. სწორედ ამ აქტის ღირსეულად ატანის ნიუანსი და გამოხატულებაა ეპიტაფიური პოეზიაც.

ეპიტაფიურ პოეზიას, ისევე როგორ თავად ეპიტაფიას, დიდი ხნის ისტორია და წარსული აქვს, მას საფუძველი ჩაეყარა ძველ საბერძნეთში. თავდაპირველად წარმოადგენდა მიცვალებულის საფლავზე წარმოთქმულ სიტყვას, შემდეგ კი მიიღო სხვა სახე და ტექსტი იწერებოდა საფლავის ქვაზე.

ეპიტაფია ადამიანის განვლილი ცხოვრების გზის ჰარმონიულად შეთანხმებული და შეხმატკბილებული ასახვის საშუალებაა.

XI საუკუნის უდიდესი საეკლესიო მოღვაწე, მწერალი, მთრგმნელი და ფილოსოფოსი ეფრემ მცირე განმარტავდა, რომ ეპიტაფია „საფლავის ქვაზე წარწერილი სიტყვანია“, ხოლო თხრობითი ჟანრის ქრისტიანულ მწერლობაში სამ მიმართულებას (სახეს) გამოყოფდა: „ცხოვრება“, „შესხმა“ და „ეპიტაფიამ“:

„შეისწავე, რამეთუ აპიტაფია ბერძულისაგან ქართულად საფლავის ზედად გამოითარგმნების, ხოლო მე, ვინათგან სხუამ, თვსგან განკუთნილი, ძალი აქუნდა, ამისთვისცა, ბერძულიცა სიტყუამ დაწერე და ძალიცა მისი, რამეთუ სამნი არიან საკითხავთა აღწერისა წესნი: ცხოვრებისა აღწერისანი და შესხმისა და აპიტაფიისანი. ხოლო ეპიტაფია არს, რაჟამს საფლავსა ზედა

წარსრულისასა წარმოიტყოდეს ვინმე სიტყუათა გლოვისა და შესხმისა და ნუგეშინისცემათა ერთად შეზავებულთა“ – ეფრემ მცირის ეს კომენტარი ერთვის გრიგოლ ღმრთისმეტყველის თხოვლებას – „ეპიტაფიად მამისა მიმართ თვისისა გრიგოლ ანძიანორელ ეპისკოპოსისა“ და მიწერილია აშიაზე. თავის მხრივ, ეფრემის წყარო არის მეათე საუკუნის ბიზანტიელი კომენტატორი ბასილ მინიმუსი, გრამატიკოსი.

შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ქართული ეპიტაფიური კულტურის ისტორია უძველესია, მაგრამ ჩამოყალიბებულ სახეს სწორედ X-XI საუკუნეებიდან იღებს.

საქართველოში ქართული ყოფითი კულტურისათვის საფლავისადმი განსაკუთრებული მოწიწებაა დამახასიათებელი. საფლავის ნიშანი საფლავის ქვაა, ეპიტაფია მისი ადრესატის დამსახურების აღმნიშვნელია და მის განსხვავებულობას უსვამს ხაზს.

ცნობილი მეცნიერი მიხეილ ჩიქოვანი მიიჩნევდა, რომ ეპიტაფიის კულტურა დაკავშირებული უნდა იყოს თლილი ქვის საფლავზე დადების ტრადიციასთან.

ისტორიულად, ეპიტაფიის არსებობა საქართველოში უძველესი დროიდანვე დასტურდება. ამის მაგალითია არმაზის ქვის სტელის ბერძნულ-არამეული ვარიანტები, რომელიც 1940 წელს აღმოაჩინეს ქართველმა მეცნიერებმა და გ. წერეთელმა გაშიფრა იგი. წარწერა ორ ენაზე – ბერძნულსა და აღმოსავლეთში გავრცელებული ძველი არამეულის მსგავს ენაზე იყო შესრულებული. ეს არის ცნობილი ეპიტაფია სერაფიტასი. ორიგინალური ქართული ეპიტაფიის სიძველის ნიმუშს წარმოადგენს თამარისა და დავით აღმაშენებლის ცნობილი ეპიტაფიები.

მხარგრძელთა ფეოდალური სახლის ერთ-ერთი წევრის საფლავის ქვის წარწერა არა მარტო ეპიტაფიაა, არამედ დიდი ფილოსოფიური-თეოლოგიური სიბრძნის მომცველია და პოეტურად მაღალი ხარისხისა:

„გამოვედით სოფლისაგან ცუდქმნილნი და გამომკრთალნი,

გულსა ცეცხლი მომდებიან, ამომდიან პირით აღნი,

დიდთა ჩემთა შეუებათაგან დამრჩეს ჩოხის ნათერთალნი,

კურთხეულ ხარ ქრისტე ღმერთო, შენ და შენი სამართალი“ – ამ ერთსტროფიან ეპიტაფიაში გამოსჭვივის ადამიანის მიწიერი ყოფნის ამაოება, ღვთაებრივთან მიახლებით გამოწვეული განცდა და წუთისოფლის არარაობა.

ქართლში, მუხრანელთა სასაფლაოზე, იყო ასეთი წარწერა: „მშვენიერებანი პირთანი დაღპეს და სიჭაბუკის ყვავილნი ჭეშმარიტად ამაო არს ყოველივე კაცობრივი, არამედ ნათელსა პირსა შენისასა განუსუენე, ქრისტე, სულსა. მუხრანი“.

ამა თუ იმ გეოგრაფიული არეალის ეპიტაფიების შესწავლა არა მარტო ფოლკლორული თვალსაზრისითაა საინტერესო, არამედ ისტორიულ-ეთნოგრაფიული კუთხითაც, რადგან ისინი გვამცნობენ ამ არეალში ეთნიკური ჯგუფის თავმოყრის, მათი კულტურის შესახებ; საშუალება

გვეძლევა გავარკვიოთ, რას ცვლის ეს ურთიერთობა; რა საერთო ტენდენციას უყრის საფუძველს, რა რჩება თვითმყოფადი და ხელშეუხებელი. უფრო მეტიც, ეპიტაფიებზე დაყრდნობით ისტორიული ჭეშმარიტების აღდგენაც არის შესაძლებელი, რადგან ის წარმოადგენს როგორც მხატვრულ-ესთეტიკური ღირებულების ძეგლს, ასევე ობიექტურ და უტყუარ ისტორიულ წყაროს.

საქართველოში ეპიტაფიამ მიიღო პოეტური ფორმა და ლექსად ჩამოყალიბდა. ზომითა და რითმით მესტვირულსა ჰგავს, შინაარსით სამგლოვიარო-საწესო ლექსებს უახლოვდება და ჟანრიც თემატიკურად ძალიან განსაზღვრულია.

შეიძლება, ერთგვარად, ეპიტაფიათა კლასიფიცირებაც. მაგ., მცირე ზომის, პოეტური ფორმის, ქრონოგრამული და დიალოგური ეპიტაფიები. საქართველოში გვხვდება ძირითადად პოეტური, სიტყვათა თამაშზე აგებული და გარკვეული ფილოსოფიური აზრის მომცველი ეპიტაფიები. ქართული ეპიტაფიური კულტურისათვის ნიშანდობლივია ქრისტიანულ-ესქატოლოგიური სწავლების მომცველი ტექსტებიც.

ეპიტაფიური ლექსი, ზოგადად ეპიტაფიური კულტურა საქართველოსა და კერძოდ, ქართლისთვისაც საგულისხმო და ნიშანდობლივია.

ქართლში ეპიტაფიური ლექსი ადრეული დროიდანვე ჩანს. რა თქმა უნდა, თემატურად შემოსაზღვრულია და ვერც უმაღლეს პოეტურ ფორმას პასუხობს ხშირად, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, უმნიშვნელოვანესია მისი შესწავლა. ქართლში გაგრძელებული ეპიტაფიები პრინციპულად არ განსხვავდება საქართველოს სხვა კუთხეებში გაგრძელებული ეპიტაფიებისაგან. ეპიტაფიის მოკლე ტექსტში ჩანს ადამიანის მთელი ცხოვრება, ზოგჯერ ირონიაც კი გამოსჭვივის დროის წარმავლობისა და ფუჭად ჩავლილი ცხოვრების გამო. მნიშვნელოვანია ასევე შეხედულებანი სიკვდილ-სიცოცხლის შესახებ.

საქართველოში ეპიტაფიათა აღნუსხვა-შეკრების საქმეს ხელი მოჰკიდა ცნობილმა ქართველმა მკვლევარმა სოლომონ ყუბანეიშვილმა (1901–1986). მისი დავალებით თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ბათუმისა და სოხუმის ინსტიტუტის სტუდენტებმა და მაწავლებელთა საკვალიფიკაციო კურსის მსმენელებმა შეაგროვეს ასობით საფლავის ქვის ეპიტაფია საქართველოს სხვადასხვა კუთხეების სასაფლაოდან. რა თქმა უნდა, ეს მასალები არ წარმოადგენს აბსოლუტურად ყველა სასაფლაოს ეპიტაფიას, მაგრამ აქ წარმოდგენილი მონაცემები მოიცავს თბილისს, აჭარას, კახეთს, ფშავს, იმერეთს, ქართლს. აღნიშნული მასალების შესწავლის შემდგომ შეიძლება ითქვას, რომ ქართლში გაგრძელებული ეპიტაფიური ლექსისათვის აღსანიშნავია ლექსიკური კონსერვატივიზმი, მხატვრულ-ხატოვანი აზროვნების ერთფეროვნება და ტროპულ სახეთა სიმწირე-ერთგვაროვნება თუ ტრაფარეტულობა. ქართლის ეპიტაფიური კულტურა ეხმიანება იმ საერთო ტენდენციებს, რაც დამახასიათებელი არის ზოგადად ქართული ეპიტაფიური ლექსისათვის.

ქართლში გავრცელებული ეპიტაფიური ნიმუშებისათვის დამახასიათებელია მაქსიმალური ლაკონიზმი. ვერ ეგუება სიუჟეტურ გაშლას, სათქმელის გავრცობასა და დეტალიზაციას.

ამა თუ იმ გეოგრაფიული არეალის ეპიტაფიების შესწავლა მნიშვნელოვანია ასევე ისტორიულ-ეთნოგრაფიული თვალსაზრისითაც. ამ მხრივ არც ქართლია გამონაკლისი. ეპიტაფიათა შესწავლით საშუალება გვეძლევა, გავარკვიოთ ბევრი ისტორიული ფაქტი და დეტალი.

ცხინვალიდან რვა კილომეტრის მოშორებით (ამჟამად სოფ. ქვემო მონასტერი), თირის ეკლესიის კანკელის წინამდებარე საფლავის ქვაში ჩასმული მარმარილოს ფილაზე გამოკვეთილი ეპიტაფია გვაუწყებს, რომ ვახტანგ მეექვსე „რაოდენთამე წელთა“ ყოფილა „სამკვდროსა მამულსა... სოფელსა ამას“, ე.ი. სოფელ თირში, აქ გარდაცვლია მას პირმო-ბატონიშვილი როსტომი (როგორც ჩანს, მცირეწლოვანი და იგი ღვთისმშობლის ეკლესიაში დაუკრძალავთ).

შიდა ქართლში, სამაჩაბლოში, სამწუხაროდ, ცნობილი მოვლენების შემდგომ არაერთი საფლავი განადგურდა და წაიშალა კვალი, არადა მათი ფუნდამენტური შესწავლა ნათელს მოჰყენდა ძალიან ბევრ, დღემდე სადავოდ მიჩნეულ საკითხს.

ქართლში, სამთავისში, ამილახვართა ეპიტაფიები XVIII-XIX საუკუნეებით თარიღდება: აგათონიკე ამილახვრის (თარიღი უცნობია), გიორგი იოსების ძე ამილახვრის (1860 წ.), ნიკოლოზ გივის ძე ამილახვრის (1862 წ.), მიხეილ გივის ძე ამილახვრის (1883 წ.) და სხვათა ეპიტაფიები. ამ ეპიტაფიათა შესწავლა არაერთ საკითხს ჰყენს ნათელს.

ქვემო ქართლში, ფიტარეთში, არიან დაკრძალულნი ორბელიშვილთა გვარის წარმომადგენლები. განსაკუთრებით საინტერესოა ყაფლან ორბელიშვილის ქვის წარწერა (ფიტარეთი ამის შემდეგ ორბელიშვილთა სამვალედ იქცა): „წყალობითა და შეწევნითა ღმრთისათა, მე, ორბელის შვილმან ყაფლან მეორეთ შევამკე მოასტერი ესე და ბარსა და მთაში მტრისაგან გაოხრებული მკვიდრი მამული ჩემი აღვაშენე, სოფელია მა, და ამას გარეთ შენი მამებისა სოფელი იბ. ესე ყოველი დაუტევე ძეთა ჩემთაე და დავემკვიდრე ამას შინა, ქორონიკონსა ტნთ“.

ყოველივე ეს ცხადყოფს ეპიტაფიის როგორც ისტორიულ, ისე კულტურულ მნიშვნელობას. საინტერესოა ისიც, რომ ეპიტაფიის კულტურა წარმოადგენდა უწყვეტ კულტურულ აქტს.

ზოგადად, ბევრი ეპიტაფია გვხვდება ერთდრულად საქართველოს არაერთ კუთხეში, ვფიქრობთ, მათი კამერალური და ტრაფარეტული ხასიათის გამო. საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ ქართლში გავრცელებულ ეპიტაფიებში სიკვდილით გამოწვეული მწუხარება მიეწერება არა ღმერთს, უზენაესს, არამედ წუთისოფლის მრუდე და ავ დინებას, საწუთროს. უზენაესი სიკვდილის მძიმე წუთებშიც მოწიწებითა და იმედით მოიხსენიება. ხშირად ეპიტაფია მთარღებოდა მინაწერით: „სწორებო,

ყველამ შენდობა მაღირსეთ“ – ეს მინაწერი მისტერიისა და ღვთის ნებისადმი მორჩილების გამომხატველია.

ხალხური პოეზია, რომელსაც რუდუნებით ინახავდა ხალხის მეხსიერება, პროგრესს განიცდიდა, რასაც ვერ ვიტყვით ეპიტაფიის, ხალხური ლექსის ამ სპეციფიკური განშტოების შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ ეპიტაფიური პოეზია ერთგვარად „ხანდაზმულია“, პროგრესს თითქმის არ განიცდის, არც ზეპირი გავრცობა ჰქონდა, რადგან ესა თუ ის ეპიტაფია კონკრეტული პიროვნებისადმი იყო მიმართული და ამიტომ ფართო ასპარეზზე ვერ გადიოდა. ცოცხლობდა მანამ, სანამ სასაფლაოს ქვას მიწა ან ბალახი არ დაფარავდა ან ჩაიშლებოდა.

ქართლში, ისევე როგორც საქართველოს სხვა კუთხეებში, ეპიტაფიების უმრავლესობა პირველი პირით მოგვითხრობს ამბავს. ვფიქრობთ, ამის მიზეზი ქვეცნობიერად წინაპართა კულტი უნდა იყოს და მომდინარეობდეს წარმართული ყოფისათვის დამახასიათებელი ჩვეულებიდან. წარმართული რწმენა-წარმოდგენით, გარდაცვლილთა სულებს ხორციელი მოთხოვნილება აქვთ, ცოცხლებთან საუბარი და ურთიერთობა შეუძლიათ, ხოლო სიკვდილსა და სიცოცხლეს ერთიანი სუბსტანცია გააჩნია.

1886-1942 წლებით თარიღდება ეპიტაფია, რომელიც ვინმე მიშა გელაშვილს ეკუთვნის:

„ნუ დაიღვრები დედავ ცრემლებით,
 ნუ გტანჯავს ფიქრი დამარხულ შვილის
 ჩემს უნებურად გავჩნდი ამ ქვეყნად
 და უნებურად იყო სიკვდილი
 გამოვეთხოვე სიცოცხლის ხმაურს,
 ბედმა აქ მომცა სამუდამოთ ბინა,
 დედა მწუხარე ატარებს ტრაურს
 როს თავის შვილი აქ დააძინა.“

გარდაცვლილი თითქოს ამშვიდებს დედის სულის ფორიაქს.

XX საუკუნის ოციანი წლებით თარიღდება ვინმე ალექსი თოფურის საფლავის ეპიტაფია:

„სიტკბოება დავტოვე ამქვეყნიური
 ცივი სამარე გამიხდა ბინათ
 დღეს მზე დასცქერის საფლავს მდუმარეს,
 მე მას სიზმარში ვხედავდი წინათ“.

ადამიანების წარმოდგენით, სიკვდილი ტლანქი, უხეში და დაუნდობელია, ასეთი მუქი ეპითეტებითაა ის დახასიათებული:

„ია მოწყვიტა ტლანქმა ხელმა და იგი დასჭკნა,
 და მე კი დაუნდობელმა სიკვდილმა“ (ნინო, 1886-1908).

იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება მეტაფორული ეპიტაფიაც. მაგალითად: „მძულს, როდესაც შენს აღმაფრენას ფრთას აკვეცენ ამა სოფლის უკმეხნი და არც ის მიყვარს, როცა გაუშლილი კოკორი სწყდება“. ამ

ეპიტაფიის ადრესატი არის ახალგაზრდა, უდროდ გარდაცვლილი დათიკო (1892-1908).

„მე ესე მონა შენი მიხეილ... განვედი ამა სოფლითგან მტვრადქმნილი“. ეპიტაფია 1888 წლით თარიღდება.

დამრიგებლობითი შინაარსის ეპიტაფიებიც არაა უცხო ქართლის ეპიტაფიური კულტურისათვის. მაგალითად:

„თუ შენ გესმის შენი კაცური მოვალეობა,
თუ შენ გინდა იყვე კმაყოფილი
და შენს ხსოვნას პატივისცემით იხსენიებდნენ,
მაშა შეიყვარე პატიოსანი შრომა,
რომელიც გზაა მისკენ მიმავალი“

(ზაალ ვარსიმაშვილი. 1862-1908).

ნინიკო ხიზანიშვილი 16 წლისა გარდაცვლილა. მის ეპიტაფიაში გამოხატულია არა იმდენად გარდაცვლილის, არამედ მისი ჭირისუფლის განცდები, წუხილი და დამოკიდებულება:

„შენ ყვავილები გახალისებდა,
და სურვილები აწვდილი ცამდე,
მძიმე ტკივილით დაგზადა დედამ
მოულოდნელად სიკვდილთან წახველ“.

ზოგიერთი ეპიტაფია წარმოადგენს ზესთასოფლის ყოფის იმედიან აღწერას. რითაც ამქვეყნად დარჩენილს ერთგვარად უმსუბუქებს ცრუ და გაუტანელი სიკვდილის სიმძიმეს. 16 წლისაა ამ ეპიტაფიის ადრესატი:

„ჩემი სიტურფე არ დაენანა
სიკვდილს ცრუსა და გაუტანელსა,
და ვით ხანმოკლე ნაზი ყვავილი
ადრე მომწყვიტა ცხოვრების ველსა.
ლხენა ალერსი არც აქ მაკლია
ხვთიურის მადლით გაბრწყინებულსა,
მაგრა მას ვწუხვარ, რითი ვუშველო,
ჩემი მშობლების მწუხარე გულსა“.

ამ ეპიტაფიის მიხედვით, ზესთასოფელი, ადამიანის სულის მუდმივი სამყოფელი ღვთიური მადლითაა გაბრწყინებული, რაც ერთგვარ შვებას წარმოადგენს ცოცხალთათვის.

ეპიტაფიათა შინაარსში არსად გვხვდება უფლის გმობის, უფლისადმი საყვედურის გამომხატველი ფრაზები. პირიქით, უფლისადმი შევედრება, შენდობის თხოვნაა გამოხატული.

ქართლში გვხვდება ეპიტაფია, რომელშიც გამოყენებულია კლასიკოსთა პოეტური ნიმუში. მაგალითად, ერთი საფლავის ქვაზე არის ეპიტაფია ილია ჭავჭავაძის პოეზიიდან:

„მას დედის ძუძუ ტკბილი
შხამადაც შერგებია
მამულისათვის სიკვდილი
ვისაც დაზარებია“.

ამ ეპიტაფიის ქვეშ მინაწერია: „უმადურ სომხებთან ბრძოლის დროს გმირულად დაუპული მე-3 კურსის სტუდენტი მიხეილ იოანეს ძე დარბაისელი. დ. 1898 წ. გარდაიცვალა 12.12.1918 წ.“

შენდობა, ღმერთთან შევედრება ერთგვარი შვებაა გარდაცვლილისთვის. ამიტომ გარდაცვლილი თითქოს ყველას სთხოვს, რომ არ დაიზარონ მისი სულის გახარება შენდობის თქმით:

„ვინც რომ აქეთკენ გამოიაროთ
გთხოვთ, რომ შენდობა გამიზიარო
და ჩემი სული მით გაახარო
მიწით ნაშენი მიწავე ვარო“.

ამ ეპიტაფიის ადრესატი 50 წლისა გარდაცვლილა. ზოგადად, ეპიტაფიებში ისმის ცხოვრების წარმავლობით გამოწვეული წუხილი, გარდაცვლილის „გასაუბრება“ ცოცხლებთან და ერთგვარი სინანული იმის გამო, რომ წუთისოფელში ლხენას ცვლის სევდა:

„მკითხველო ჩემს სახლს რას დააცქერდი
რა ჩამომყურებ ჩაფიქრებული,
მეც შენებრ ერთხელ სოფელს დავმღერდი
შენებრ მეც ვიყავ აყვავებული“.

ტრაგიკულად დაღუპული 7 წლის გოგონას დედის ცრემლითა და წუხილითაა გაჯერებული მეტაფორული ეპიტაფიის ბჭკარედი: „მუდამ გეცმევა ტანზე მძინარეს, დედის ნაკერი ფიქრის ფარჩები“.

ეპიტაფიის კულტურა დღემდე შემორჩენილია საქართველოს თითქმის ყველა კუთხეში, მათ შორის ქართლშიც, რასაც უდავოდ აქვს გარკვეული კულტურულ-ეთნოგრაფიულ-ლიტერატურული ღირებულება.

ქართლში დასტურდება ასევე კენოტაფის კულტურაც.

შიდა ქართლში, ხაშურის რაიონში, არის საფლავი, რომლის ადრესატიც ლუბა მელიტონის ასული ტალახაძე-დავითაძეა. ქალს ომში დაღუპვია მეუღლე და ერთი ვაჟი. დარჩენილა სრულიად მარტო. უბედურებით გულშემრულმა ქვრივმა ომში დაღუპულ ქმარსა და შვილს კენოტაფი გაუკეთა. თავისი სამარის ეპიტაფიაც წინასწარ დაწერა და ანდერძად დატოვა, მისი საფლავის ქვაზე ამოეკვეთათ:

„მშვიდობით ჩემო სახლკარო
მშვიდობით ჩემო მხარეო,
ისე მივდივარ იმ ქვეყნად
მე აქ ვერ გაიხარეო.
სუყველა კარგად იყავით
ვისაც ჩემი ხმა გსმენიათ,
ისე მივდივარ საიქიოში
იქაც ვერ მომისვენია“.

ასეა თუ ისე, ეპიტაფიის ტრადიცია დღესაც გრძელდება, ადამიანებს კვლავ აქვთ სურვილი უკანასკნელი ხსოვნის სამანი ამქვეყნად ლექსით

დაიდონ. ეპიტაფიური პოეზია დღესაც ნატკენ და მგლოვიარე სულს უყუჩებს დათაღხულ ჭირისუფალს, წამკითხველს სევდას აღუძრავს და წუთისოფლის ამაოებაზე ჩააფიქრებს.

დამოწმებული ლიტერატურა

დავითაძე 2010: დავითაძე მ., სოლომონ ყუბანეიშვილი ქართული მწერლობის მკვლევარი. თბილისი, 2010.

დავითაძე 2011: დავითაძე მ., საფლავის ქვის სიმფონია. თბილისი, 2011.

ხაინდრავა 2011: ხაინდრავა ე., რეკლამის სტილის ეპიტაფია, როგორც კულტურული ფენომენი და მისი ვერბალური გაფორმება. ჟურნალი „ენა და კულტურა“, №5. ქუთაისი, 2011.

ხაინდრავა 2017: ხაინდრავა ე., ამილახვართა ეპიტაფიები სამთავისიდან (XIX ს.). რეცენზირებადი ელექტრონული ბილინგვური სამეცნიერო ჟურნალი „სპეკალი“, 2017.

ჩიქოვანი 1946: ჩიქოვანი მ., ქართული ფოლკლორი. თბილისი, 1946.

კეკელიძე 1948: კეკელიძე კ., ძველი ქართული ლიტერატურა. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ტ. XXXIII. თბილისი, 1948.